

Томислав Јовановић

Филолошки факултет Београдског универзитета – Србија

e-mail: tomjovan1@gmail.com

ИЗВОДИ ИЗ ТЕОДОСИЈЕВОГ ЖИТИЈА СВЕТОГ САВЕ

Апстракт: У рукописној збирци Музеја Српске православне цркве у Београду налази се Панагирик са сигнатуром З I 59, који је исписао граматик Гаврило Тројичанин у првој четвртини XVII века. Није познато где је рукопис настао. Током турске најезде Панагирик је пренесен у манастир Ступље у Босни, а када је и овај манастир спаљен, његови монаси пребегли су у славонски манастир Ораховицу у који су поред осталог пренели и споменути ранагирик, о чему сведочи запис Стефана Раваничанина из 1696. године. У рукопису се налазе преписи беседа, слова, житија и похвала. У њему су дела углавном познатих црквених отаца и византијских писаца Јована Златоустог, Јована Богослова, Андреја Критског, Козме Веститора, јерусалимског архиепископа Кирила, кипарског архиепископа Аркадија, александријског архиепископа Кирила, константинопољског патријарха Прокла и других. Од словенских писаца унета су дела Климента Охридског, бугарског егзарха Јована, Теодосија Хиландарца и Григорија Цамблака. Гаврило Тројичанин је свако од унетих дела прилагођавао углавном скраћивањем изворног облика постојећих састава, али и додајући своје уметке. За ову прилику пажњу ћемо усмерити ка његовој адаптацији Теодосијевог Житија Светог Саве.

Кључне речи: Панагирик, Теодосије, Гаврило Тројичанин, манастир Ступље, изводи.

По свом постанку и начину како је остварен, посебно место међу свим српским панагирицима заузима рукописни панагирик из збирке Музеја Српске православне цркве у Београду, чија је сигнатура З I 59. На основу новијих испитивања овај панагирик исписао је чувени писар и граматик Гаврило Тројичанин између 1610. и 1625. године.¹ Може се само претпоставити да је рукопис исписан у манастиру Свете Тројице на Врхобрезници покрај Пљеваља. Рукопис је у турској најезди пренет у манастир Ступље, а по његовом спаљивању монаси су га однели у славонски манастир Ораховицу. У рукопису се налазе беседе, слова, житија и похвале. Највише су заступљена дела Јована Златоустог, а поред њих и састави Јована Богослова, Андреја Критског, Козме Веститора, јерусалимског архиепископа Кирила, кипарског архиепископа Аркадија, александријског архиепископа Кирила, константинопољског патријарха Прокла и других. Од словенских писаца унета су дела Климента Охридског, бугарског егзарха Јована, Теодосија Хиландарца и Григорија Цамблака. Посебну целину представља једно

1 Љ. Васиљев, *Два непозната слова на Успење Богородице Климента Охридског*, Свети Ћирило и Методије и словенско писано наслеђе (863–2013), серија Старословенско и српско наслеђе, 1, Palaeoslavica et Serbica antiqua, I, Институт за српски језик САНУ, Београд 2014, 424.

слово о светом кнезу Лазару, коме је по свој прилици дао ауторски печат Гаврило Тројичанин.²

Начин на који су преузимања дела за комплетирање овог панагирика умногоме говори о поступку Гаврила Тројичанина. Изворна дела знатно су прилагођавана како би се задовољиле одлике панагирика. Обимнија дела, пре свега житија, скраћивана су у знатној мери. Свакако житија због своје дужине нису предвиђена нити могла да се сместе у окриље зборника ове врсте. У таквом поступку нарушавала се целовитост житија и долазило је до промене жанровског устројства. Тако су новонастала дела добијала облик похвала и слова. Гаврило је из обимнијих дела преузимао целине са биографским и похвалним одликама. Неретко такве целине повезиване су накнадним увођењем реченица и новим поднасловима. На тај начин обликоване целине биле су ближе синаксарским житијима, која се такође читају у цркви после шесте песме канона.

За потребе прослављања Светог Симеона и Светог Саве Гаврило је одабрао делове из Теодосијевог *Житија Светог Саве* и прилагодио их новом склопу панагирика. Испред одабраних делова уз Дан Светог Симеона, 13. фебруар, стоји додатни наслов који гласи Похвалениѣ ѿ(т)ѣ чести житіа прѣп[о]добнаго сѣмѣона срѣскаго мѣротот(ь)ца. Тиме је преиначена чињеница да је похвала преузета не из *Житија Светог Саве*, него, како је речено, из *Житија преподобног Симеона*.

Делови који се односе на Светог Симеона, а који су унети у Панагирик, припадају композиционо знатној удаљености од почетака *Житија Светог Саве*.³ По окончању веће целине о Светом Симеону,⁴ мимоиђене су епизоде са Савиним подизањем Карејске ћелије, потом о његовој помоћи светогорским манастирима и сан у коме се појављује његов отац Симеон. Именовање нове целине из *Житија* посвећене точењу мира из Симеоновог гроба у Хиландару постигнуто је увођењем следећег подналова: Сл(о)во ѿ мѣроизлитію прѣп[о]добнаго сѣмѣона(а). Целовитост новонасталог слова додатно је уобличена почетном формулом Б(а)го(с)л(о)ви ѿ(т)ѣ(ѣ). Уведен је и стих м(о)л(н)т(ѣ) се (в)ѣты, чиме се овако скројено дело приближава стишном прошлком житију. Даљи ток овог слова тече на прескок у односу на Теодосијево *Житије Светог Саве*.

У настојању да постигне засебно дело прилагођено за проповед приликом читања на Дан Светога Саве Гаврило је из Теодосијевог *Житија Светога Саве* одабрао два засебна чуда. Прво се односи на исцељење ослабљеног у архиепископији Жичи. Теодосијев поднаслов испред овог чуда ѿ въздвиженіи разслабленнаго⁵ Гаврило је преиначио проширивши га: М(ѣ)с(ѣ)ца гнѣ(вар)а, въ дѣ, чуд[о] (в)ѣт(а)го сави архіеп(н)ск(о)па ср(ѣ)бскаго ѿ разслабленн[а]. Потом је додао и формулу обраћања Б(а)го(с)л(о)ви ѿ(т)ѣ(ѣ). Ово чудо пренето је у целини из Теодосијевог *Житија* уз Гаврилову додатну реченицу на самом крају која гласи в(о)г)ѣ нашѣмъ сл(а)ва.

Гаврилов избор другог чуда односи се на сусрет краља Стефана Првовенчаног са угарским краљем, коме је присуствовао и Свети Сава. Жељу угарског краља да се окрепи вином и ледом усред лета Свети Сава је испунио измоливши од Господа да му из облака пошаље град. И ово чудо Гаврило је преузео уз нови наслов и формулу тражења

2 Т. Јовановић, *Слово о светом кнезу Лазару Гаврила Тројичанина*, Средњи век у српској науци, историји, књижевности и уметности, VIII, Дани српскога духовног преображења, XXIV, Деспотовац 2017, 31-42.

3 Увид према издању: Теодосије Хиландарац, *Живот светога Саве*, Издање Ђуре Даничића приредио и предговор написао Ђорђе Трифуновић, Београд 1973, 54.

4 Исто, 59.

5 Исто, 98.

благослова: Чюд[о] с(вє)т(а)го сави ѿ оувѣрѣнїи оугарьскаго краля и п(р)очих[ъ] ересїи латинских[ъ]. Б(ла)го(с)ловы, ѿ(т)ъ(т)е). Пошто је у чуду пред крај изостављен краћи део, прекид је надомештен Гавриловом реченицом Краљ же исповѣдѣвѣтє ємѣ грѣхы своє. по д(о)ух с(вє)тому ѿ(т)ъца и оутїтеле прикїмлетє єго. Текст у наставку тече са знатним прекидима. На самом крају додата је реченица славѣще ѿ(т)ъца и с(ы)на и с(вє)т(а)го д(о)уха и н(ы)ниа и пр(и)сно и въ вѣкы вѣком[ъ] амин(ъ).

Гаврило је као писар и у овом панагирику препознатљив по китњастом полууставном писму, које понекад нагиње ка брзопису. Цео Панагирик исписан је српскословенским језиком. Новија проучавања његових правописно-језичких одлика говоре о његовој учености и познавању традиције српског књижевног језика.⁶ Непосреднији увид у употребу појединих слова запажа се да он у неким случајевима одступа од одређених норми. То није необично, јер такве појаве присутне су мање-више у свим периодима словенске, као и српске писмености. Нека правописна одступања представљају јасан уплив српских језичких црта допрлих из говорног стања.

Тако је поред исправног писања јера, у појединим речима на местима где би се овај знак очекивао, дошло до његове вокализације, што упућује на српски изговор датог знака у јаком положају: безстрастанъ, в(о)голюбаць, вьнѣтарь, вьселюбазнїи, вьзамь, вѣнаць, дошад[ъ], дывань (као и дывьнь), есамь, жидань, изашад[ъ] (поред изыш[ъ]дъ), любазно, множаство (такође и множьство), ошаствїа, одаждивь, пирагъ, пришадъ, пришад[ъ], пришад[ъ]шен, пришад[ъ]шнїи, пришад[ъ]шїи, пришад[ъ]шв, пришад[ъ]шым[ъ], пришад[ъ]шых[ъ], пришаль (мада и приш'альць), саборь, стараць, събездначелань, шаствєе, юношаскы.

Следећа појава Гаврилове недоследности у писању, настале под утицајем живог говорног стања, односи се на употребу слова јат. На његовом месту понекад срећемо слово е, што је иначе одлика српских рукописа: боудеть (мада и боудѣть), видев'ше (такође и видѣв'ше), вьсхотєв'шв, выдети, выдѣвь, вькѣпе, вькѣпѣ, дѣлєх[ъ] (поред дѣлѣхъ), исцеливь, исцелєнїє, исцелєнїєдъ, исцелєнїи, из'целашє, мєрѣ, мєста, мєстє, мєсто, прославєть (као и прославѣть), разоумє, разоумєхом[ъ], разоумєють, смєахъ, стєфанъ (мада и стѣфанъ), тєбє (као и тєбѣ), целоваєть, целованїє, целовающе, целоує, целєть, здє.

Слична појава јавља се и приликом писања или неписања слова јери. Може се понекад у истим речима срести писање јерија, а онда у другим приликама на истим местима уместо њега увођење слова и, што такође прати српске средњовековне споменике: абыє : абѣ, агг(є)лы : агг(є)ли, бы : би, болѣзны : болѣзни, выдѣвь : видѣв'ше, вьздвигъ : вьздвигъ, вѣлыка : вѣанкь, вѣмы : вѣди, ересы : ереси, источныка : источника, косты : кости, кралы : крали, люб'вы : люб'ви, люды : люди, невыидиць : невидицю, м(а)теры : м(а)тери, м(н)л(о)сты : м(н)л(о)сти, ны : ни, нымь : нидь, ных[ъ] : нїхже, обновы : обнови, оставыти : оставити, оугод'ныка : оугодника, оучєныком[ъ] : оучєеником[ъ], под[ъ]вызе : подвигом[ъ], свѣт'лых[ъ] : свѣт'лим[ъ], соушым[ъ] : соушнм[ъ], ты : ти.

Спојєви звучних и беззвучних сугласника у речима показују двојако разрешавање. Док је у неким речима извршено једначење сугласника према српском језичком моделу (истрьгъ, исхитивь, исцеливь, исцелєнїє, исцелєнїєдъ, исцелєнїи, опстѣпльшнїдъ), у другим је остао поредак неједначења: безпльтнь, без'правдѣица, безстрастанъ, без'нсл'ноє, без'нсл'нью, из'целашє, разсєан'нїє, раз'соуждє, срьб'ска, срьб'скаго, срьб'скоидъ, срьб'скю, срьб'скы, срьб'скыи, срьб'ским[ъ], срьб'ских[ъ], сьмодрь'жца, сьмодрь'жцв. Оваква појава приметна је и код

6 Ј. Стојановић, *Писар Гаврило Тројичанин и правописно-језичке особености „Врхобрезничког љетописа“*, Зборник радова са научног скупа „Штепан Поље и његове светиње кроз вјекове“, Плужине, 24-25. септембар 2006, Беране, „Свевиће“ - манастир Заграђе 2010, 159-170.

лп(о)с(то)лскы бо людїи свое наоучивъ. и вѣрою просвѣтивъ. храмн бѣсовскїе опровергъ(ь)гъ. и цр(ь)квы б(о)г(о)у въздвигъ. ереси прогнавъ. и чистителие вѣвѣдъ. трїиѣ злочыстїа истрыгъ. и лозъ бл(а)гоч(ь)стїа вѣры насадивъ. ц(а)р(ь)ство и красных[ь] мира тако оумети прѣсобоудѣвъ. кр(ь)стоносно и несобратно х(рист)ъ послѣдовавъ. страннъ сот[ь] свонх[ь] и пришальць въ земли твѣден. || (108а) б(о)г(о)у посл(а)ш'ливъ бывъ. оученыкъ и послзш'ныкъ(ь) с(ы)нъ. и въ пѣстинн съпостныкъ м(о)л(н)твами и въздиханїем[ь]. млчелнво и плачевно скончавъ житїе тавы се. память добрѣ житїа хотешыи[ь] оствѣвывъ.

Колнких[ь] похвалъ по конждо мѹжа сего добродѣтели. н(ы)нѣ не лѣт' мн г(а)г(о)лати. оудръжет' бо повѣсти врѣмене. оубо многаа прѣдлиннвъ. тако апос(то)лствъ апос(то)л(о)в(а) рекъ. подвигом[ь] добрыиъ подвижа се. поста теченїе съвршыи вѣрѣ съблюде. врѣме къ б(о)г(у) ошаствїа его наста тако прѣнди на бескончнво и бл(а)женнвоу жизнь. и въсприет(ь) емъ щедилъ емъ вѣнаць правдн за свонх[ь] твѣдъ. и за сп(а)сакмыи(ь) имъ. нхже оуготова нх[ь]же въздас(ть) емъ б(о)г(у) въ д(ь)нъ сонъ правдннн соудн. и въсемъ възлюбывшнми[ь] д(ь)нъ тавленїа его. и абїе призываетъ любымаго с(ы)на своего. и г(а)г(о)летъ емъ приближи се врѣме познанїа мюего чедо. оубо еїѹка о мнѣ о бл(а)гых[ь] д(о)уши мюе и потряднл' се еси. н(ы)нѣ пате врѣме помощи мн. вѣд' бо еїѹка проснши оу б(о)г(а) дас(ть) ти се.

съ же припадъ съ слъзамн. оубѣшаеи' се о выи его г(а)г(о)лѣ. тебѣ пате || (108б) азъ(ь)⁸ припдаю м(о)лю се г(о)спод(н)и о(т)ч(ь)тѣ. да такоже въ животѣ твоємъ тѣплнми ти къ животъ х(рист)ъ м(о)л(н)твами сот[ь] въсех[ь] злых[ь] оокрмляем[ь] съблюдох' се и н(ы)нѣ пакы къ х(рист)ъ сот[ь]ходѣщъ ти. къ немъ приетннми си м(о)л(н)твами. до кончнни сот[ь] злых[ь] покровъ животъ мюемъ сот[ь] того испроснши. и въсех[ь] нас(ь) чедъ твоих[ь] о г(о)спод(н)и, и п(о) пльти рожденных[ь] ти. землю нашъ и цр(ь)квы о нхъже потряднл' се еси. не оставнши къ б(о)г(у) въ с[в]ѣтлых[ь] си м(о)л(н)твах(ь).

Прѣп[о]добны же стараць. многы слъзы изнвде г(а)г(о)летъ. азъ о себѣ ннчесоже свѣ[ь]дѣ. д(о)н'деже б(о)г(а) оузрѣ. и аще полачю оу б(о)г(а) дръзновѣнїе не имамъ васъ оставити и възложъ прѣп[о]добнїи рщѣ свои на любымаго с(ы)на, и бл(а)г(о)сл(о)вляєтъ н. и м(о)л(н)твѣ о немъ къ б(о)г(у) оудльживъ, и оубемляеи'⁹ съ слъзамн послѣднне целованїе давъ емъ. и еже о срьбских[ь] цр(ь)квах(ь). некончанаа многаа съвршнти емъ заповѣдавъ. и о с[в]ѣтлых[ь] свонх[ь] мощех[ь] м(о)лнтъ г(а)г(о)лѣ. егда б(о)г(у) по врѣмени бл(а)гонзволитъ. събъкыпнвъ окаяннїе пльти грѣшннїе мюе кости. и сых[ь] въ землю люди мнх[ь] самъ || (109а) прѣнеси. и въ сот[ь] мене създаннон цр(ь)квы сых[ь] положи. въ монастыри прѣс(в)етїе б(о)г(о)роднцѣ. нже въ месте г(а)г(о)лнемом(ь) стѣдѣнница.

б(о)гомѹдрн же сава. заповѣданна о(т)ч(ь)цем(ь) съвршнти и повѣдаетъ. приз'вав' же прѣп[о]добны саборъ трнчнскы. братїе и о г(о)спод(н)и чедъ свонх[ь]. и кождо по нлени целоуе бл(а)г(о)сл(о)вляєтъ. и въсех[ь] свѣтло м(о)лнтн о немъ бѣднтъ прѣдае нх[ь] б(о)г(у) и прѣч(н)стен м(а)теры съ сїннн помощїю. и с(ы)нъ своелъ б(о)гомѹдроме савѣ. и тако сот[ь]пшцаетъ кождо нх[ь] въ кнѣлю. заповѣдавъ никомаже къ немъ до оутрѣн приходити. бѣ бо ноцъ оуже. и абїе въ послѣднне старости. незапно юношаскы вѣстаетъ сот[ь] одра. и тако неких[ь] бл(а)город(ь)ных(ь) и любыиных[ь]. или свѣтлых[ь] и въсоких[ь] сот[ь] ц(а)ра прїнтн ождае в(е)селюу д(о)ушею свѣт'аннм[ь] с[в]ѣтлым(ь) агг(е)льским(ь) ообразом[ь] оукраснв' се. и тако с[в]ѣтлых[ь] и прѣч(н)стых[ь] и бесырьтнх[ь] и животворѣщых[ь]. и страшных[ь] и оужьсных[ь] тннн приопшнв' се. славъ б(о)г(у) рѣкъ. по сых[ь] мало тако ч(о)вѣкъ огнем[ь] съмрьтъ ест'ст(ь)внїе оубїетъ бывъ. любымомъ же с(ы)нъ. еже о послѣдннн о(т)ч(ь)тн слоуж'бѣ оуср'дно || (109б) под[ь]внзающъ се. многым[ь] оубо изантїем[ь] слъзь за всѣх ноцъ. въсь ѳал'тнрь над' ннмъ нз(г)л(а)г(о)лавъ. и никомаже къ ннмъ сп[о]доблаетъ внннн. нъ едннъ едннго оувѣщаеи'тъ. и бл(а)г(о)д(а)рнїе м(о)л(н)твы къ б(о)г(у) въспомннаетъ г(а)г(о)лати. д(ь)нъ же оосванв'шоу. въ цр(ь)ковны прнтворъ вноспнтъ н. и бѣше позоръ оумнленн краиннго смерѣнїа выдети. нже нногда вносокъ бывъ. и на златнх[ь] и мек'кых[ь] възлѣгае. тако едннъ сот[ь] послѣднх[ь] ннщъ на едннн рогознн лѣжаше. мѹжъ послѣднн дїхане. братїам' же опствпльшнмъ и плачющнм се о(т)ч(ь)тн лншенїа. едвѣ възмогъ прѣп[о]добнн. и въздвыгъ рѣкъ помлаавъ

8 Написано аза.

9 Написано оубемляеи.

оутишию быти. и вѣше свѣтлоу[б] лицемъ явлане се. и в(е)сло зре къ прѣч(н)стому образъ х(рн)с(то)въ. и къ прѣч(н)стен м(а)терн его. и тако съ некони дръгыми пое видѣаш(е) се. въ концѣ же ѡалма достигъ. ясно сего г(ла)голетъ. всако днханіе да хвалитъ г(оспод)а. тако агг(е)льскю пѣс(ь)нь съ агг(е)ли. и въ концы же житїа б(ог)ъ поаше прѣп[о]добны. дръга не сп[о]доблетъ(ь) се провѣщати. на образъ же х(рн)с(то)въ свѣтло зре. и тако въ рщце его д(оу)шоу прѣд[б]лагане || (110а) явлане(е) се. и се тако неких[б] добровонны¹⁰ аролма-фъ въздохъ испльняетъ(ь) се. тако всем[б] соушыи[б] дывити се недооуменномъ и неизр(е)ченномъ таковоу бл(а)гооуханїю и тако сладце ѡ г(оспод)и оуспѣ с(ве)ты стараць. прѣдавъ д(оу)шъ свою х(рн)с(т)в б(ог)в. егоже пате въсех[б] възлюбивъ. припдаетъ же въсеюбазнїи с(ы)нь на лице ѡ(т)ца въс(ь)стное. и въ место топлых[б] водъ врщили слъзми сые омиль. * и прѣп[о]добнїе рщце многыми слъзми сіе омива(е)т(ь)¹¹ на главоу же и къ очнма сынх[б] възлагае целеть. и кр(ь)стаобразно сых[б] оуп[о]добивъ на прьсех[б] постъвляетъ. и тако съ всєю братїею свѣще многы въжегше. съ ч(ь)стными кадыли ч(ь)стное и с(ве)тое тѣло прѣп[о]добнаго ѡ(т)ца. съ прѣп[о]добными над[б]гробными пѣс(ь)нми, и доволними слъзми потчтше вьнхтарь цр(ь)квы с(ве)тые б(огороди)це. марторїемъ гробъ оукрашене нмоуше. въ нелѣ же положнше и въ монастыри г(ла)големом(ь) хильндари славѣ ѡ(т)ца и с(ы)на и с(ве)т(а)го д(оу)ха. и н(ы)ни и пр(н)сно:--¹²

СЛ(О)ВО Ѡ НѢРОУЗАНТІЮ ПРѢП[О]ДОБНАГО СѢМЕОН(А).

Б(ла)госл(о)ви ѡ(т)ч(е) м(о)л(н)т(е) се с(ве)ты¹³

Вѣса възможнаа тебѣ г(оспод)и. вѣль елика аще въсхощешн. и словъ дѣло послѣдъе || (110б) д(оу)хом(ь) оустъ твоих[б] съвршанемо оуслыши мѣ раба твоего. и не прѣзри м(о)ленїа моего ѡ ннхже тебѣ м(о)лю се прилѣжно б(ог)в моему. послы прѣс(ве)ты твон д(оу)хъ, и ѡбнови кости нже тебѣ ради. нас(ь) ради на землю странн(ь)ствовашаго въ твжднхъ страннолѣженїе. и напои е росю бл[а]г[о]д[е]ты твоее. исквпѣти мѣро бл(а)гооуханїю. нмѣже оумьстити д(оу)ше и лица рабъ твоих[б] боеших[б] се тебѣ. да разоумють вси слав твою, и безчисльнью м(н)л(о)сть, и коль бл(а)гъ еси и боещимъ се тебѣ. и хранещим[б] заповѣды твое. також(е) на н(е)в(е)сы прѣд[б] агг(е)лы рабоу твоему ѡ(т)ца моему м(н)л(о)сть твою пробавля еси. и на землїи прѣд[б] ч(а)кв(ь)кы г(оспод)и оудививъ прославнши. да и <а>зъ нед(о)стоїны рабъ твон. извѣстнїе дръзновѣнїе прима. тако послышаль еси м(о)ленїа моего. и въ прѣд[б]на жнкота моего тыщикѣн б[оу]доу. еже оудити тебѣ. и вси людїе твон свѣдоушен нде твое славѣще и пакы прославляемъ те. съ ѡ(т)цем(ь) и с(ве)тыи(ь) д(оу)хом(ь) и н(ы)ни и пр(н)сно:--

Пр(о)рочества даръ на моужъ внждоу. и негож(е) || (111а) даръ б(ог)а похвалаю дръзновѣнїе же его и нже вѣра къ б(ог)в дывитъ мѣ и оужасаетъ. в[ѣ]дѣаше тако б(ог)в хоцетъ съвршии прошенїе его. тако бы се с(ы)нь оу ѡ(т)ца проснѣвъ что, и оуповаетъ(ь) тако дати ема нлатъ. дръзновѣнїе же и вѣра его чюд[б]на. тако се кто дръже въ рквхъ ц(а)р(е)во дарованїе съзнаетъ дръгы и соуседы г(ла)голе нмѣ, прїндѣте на лнѣ ц(а)ра мьсть видѣвше и оубл(а)жнте мѣ тако вѣлыка полѣтша. сице и съ оуповае. тако послышителя и въ с(воен) воли б(ог)а нмѣ. и признваеъ прота и прочее нгвмены. и съ старци въ дѣлех[б] нменитїих[б]. на память прѣп(о)добнаго си ѡ(т)ца. приш[б]дшомъ же множествъ званных[б] и незванных[б] тако оутешнати се монастыроу. с(ве)ты же оукрасивъ цр(ь)ковъ с(ве)тню. въсачьским[б] бл(а)голѣпїем(ь). и гробъ прѣп[о]добнаго свѣтло оутворивъ.¹⁴ и бывыш навѣч(е)рїю паметнаа ѡалом[б]скаа оузакононїа. оу гроба с(ве)т(а)го ѡ(т)ца ѡт[б]пѣвше. в(е)терн же приемны бывше. и покои полѣити хоцете. приемъ с(ве)ты с(ве)т(а)го ѡ(т)ца прота. и сего въ цр(ь)ковъ въвѣд[б] г(ла)голетъ(ь) || (111б) къ нїемъ.

азъ оубо ѡ(т)ч(е) по своелъ еззыкю съ свонми братїами въсхождоу оутр(ь)ни словословіа на прнргъ съвршннн. ты же ѡтѣ съ вселн свонми здѣ¹⁵ въ велкон цр(ь)квы оутрннн пѣнїа о памет(н)

10 Написано добровонны.

*11 Изоставлено па накладно написано на доњој маргини.

12 Овде се прекида континуитет *Житїа*.

13 Нови наслов и обраћање додати испод њега.

14 Написано најпре оутврѣд између две тачке и запете.

15 Написано здѣ.

прѣп[о]добнаго оу гроба ѿ(тъ)ца моего ѿт[ь]понтѣ. и м(о)лнтѣ о покои егѡ м(о)лю се. и егда б(ог)ъ прославнтѣ раба своего аще выи званъ боудѣз къ вамъ.

и цр(ь)ковь (свѣ)тъю затворишь протѣз ключѣ вѣдаеть. и м(о)л(н)твѣз възъмь на пирагъ вьходнтѣ. протѣз же недооумѣе се помнслѣ ѡ чедь г(лаго)лѣтъ (свѣ)ты. г(лаго)ла вола г(о)с(подь)на да боудѣтъ. и вьсел[ь] соущим[ь]. и вьдавъ протѣз ключѣ слѣжешомъ си вьходнтѣ въ¹⁶ килѣю покои оулоуѣнтѣ. б(о)гоносни же вьсеношное бдѣнїѣ стоанїемъ под[ь]емлѣтъ. по прьвомъ прошенїю м(о)лнтѣ припѣдаеть. проснтѣ м(н)л(о)сти ѿт[ь] вьсемогушаго б(о)га г(лаго)лѣ:-

Вьсѣдрьжителю прѣбл(а)гы г(оспод)н. оуслышалъ еси раба своего вьсегда. и пакы н(ы)на м(о)лещаго те росъ бл[а]год[е]тн (свѣ)т(а)го ти д(о)уха. на оудрѣченїѣ нстаав'шее кости постом(ь) тебѣ ради || (112а) на раба твоего ѿ(тъ)ца моего излѣавъ. и мѣром[ь] сых[ь] собновишь искѣпѣти сътвори. и також(ѣ) на н(ѣ)б(ѣ)сы и на землѣ прославнши слоужителя своего. тако прославляющъ ти ѿ(тъ)ца моего. и азъ съ ным[ь] ѡ тебе егѡ ради прославлю се, и вьси пришад[ь]шен д(ь)н(ь)сь. твою еже на нас(ь) м(н)л(о)сть видѣв'ше. тебѣ прославѣтъ. и нас(ь) познають тако мы твои вѣрнїи рабы есмы, и на те оуповающе. и тебе любеще свои оставнхом[ь], и тебѣ послѣд(о)вахом[ь]:-

Врѣмени же пришад[ь]шъ оутрѣнаго славословіа. протѣз же и вьсел[ь] соущим[ь] съ нимъ въ цр(ь)квїн сїа съвершающъ. ѿт[ь]радъ и поконна места ѿт[ь] б(о)га емоу просещим[ь]. и абїѣ тако неких[ь] аромѣфъ бл(а)говон'ных(ь). д(о)уха (свѣ)т(а)го бл(а)го(дѣ)ты цр(ь)ковь испльны се. вьсех[ь] д(о)уше и ср[ь]л[ь]цн оуладнвїши. в(ѣ)селя и тихостнїѣ сътвараеть. и вьси оудывлїены бьв'ше невидимом бл[а]годетн. г(лаго)лахъ ѿт[ь]к[о]удъ се тако дьха шьмещѣ врѣнїем[ь] ѿт[ь] гроба (свѣ)т(а)го. и блнзъ стоещи и хотещи видѣти бьвьемѡе. и абїѣ оузрѣв'ше мраморны (свѣ)т(а)го гробъ. бл[а]год[е]тїю (свѣ)т(а)го || (112б) д(о)уха. мѣромъ тако водами навод[ь]ннв'ши се. и вь[о]у[д]оу и(с)пльнїем[ь] источнїка текуща. и цр(ь)ковь ѡбѣрающа, и ѡбл(а)гооухающа. оудывлїенїем оужьстнїем[ь] ѿт[ь]скот'ше протѣз вьзвѣщають. прот' же и съ соущимъ съ нимъ вьсеми. прнтек'ше и видѣв'ше гроб(ь). мѣрнїем[ь] врѣнїем[ь] вь[о]у[д]оу испльнїем[ь]. и ѿт[ь] ѡбѣлїа источнїка на землю тѣкуща. оудывлїени же вькнпѣ и оужасны. оутрѣна славословіа оставл'ше. страхом[ь] и сл'здами звахъ г(оспод)н помн(л)авн. тогда протѣз помнѣз г(лаго)лѣ (свѣ)т(а)го еже р(ѣ)чѣ емъ егда б(о)гъ прославнтѣ своего оугод'нїка. аще бамн званъ б[о]у[д]оу прндоу и азъ. абыѣ звати егѡ скоро повѣлеаеть. пришад[ь] же (свѣ)ты съ радостїю. и выдѣв'ше нхъже не нев[ѣ]дѣашѣ. вьсебл(а)гаго¹⁷ б(о)га похваляеть. и тако самого ѿ(тъ)ца (свѣ)ты мѣро точещїи гробъ егѡ об'емлѣе целаетъ и многым[ь] слъзъ изантїемъ и теплою любовїю сего окропнвѣ. тьже протѣз (свѣ)тым(ь) бл(а)гооухан'ным(ь) мѣром[ь] кр(ь)стаобразно вьса свои оумьщѣе знаменаеть чюевствїа. снцѣ и (свѣ)т(а)го оумьщѣе знаменаеть(ь). || (113а) чюевствїа. снцѣ и (свѣ)т(а)го оумьщѣе знаменаеть(ь). потом[ь] вьси соущы протом[ь]. (свѣ)тым(ь) помазаним мѣром[ь]. и тако ѿ(тъ)цель ѡс(вѣ)щенїем бьвахъ. и елїци дьхы нечнстнїи нзд(н)мїн¹⁸ соущѣ, и вьсакою болезнїю отег'чїемїи. прнкос(но)вѣнїемъ гроба. и помазанїем[ь] (свѣ)т(а)го мѣра ѿт[ь] ненадѣнїа исцеленїѣ вьси и здравїѣ прнмахъ.¹⁹ бл(а)годаренїем(ь) же многым[ь] къ б(о)гу и прѣп[о]добнаго вѣхъ оубл(а)жающе. не тъкмо ѿт[ь] (свѣ)тых(ь) мощїи мѣрѣз истекати. нь и ѿт[ь] соухаго камене и вара. ндѣже бѣ стѣнописанїѣ [о]добїѣ (свѣ)т(а)го. и сїа мѣропрозѣбател'наа на бол'шее оустроенїѣ оудывы б(о)гъ. покадаѣ вьселъ колнкъ любовь къ (свѣ)тымъ конх[ь] къ нїемъ любовь нїлатъ. славѣще бо мѣ прославлю.

нже пачѣ сїа видѣв' протѣз. и вьси соущїи съ нимъ оужаснїи чюдесн пакы бьв'ше понавляють плачь г(оспод)н помн(л)авн зовѣще. испокѣдающе(ѣ) се г(лаго)лють. вѣлен еси г(оспод)н въ дѣлѣхъ твоих[ь]. слава твоемъ м(н)л(о)срдїю. сл(а)ва твоим[ь] чюдотам[ь].²⁰ слава твоемъ чл(овѣ)колюбїю ѡ вьсебл(а)гы г(оспод)н слава тебѣ.

16 Найпре написано к измежу две запете.

17 Найпре написано бл(а)го.

18 Написано нзднмїи.

19 Написано вьси измежу две запете.

20 Овде країи прекид *Жумија*.

по сых[ь] скончѣвшїи оутрѣна || (113б) славословіа. тѣже и б(о)ж(ь)ствѣнѣ сязжѣоу. пакы (вє)т(а)го призвавъ протѣ. съ вьсєли игьмєны и старьци, и съ вьсєли пришад[ь]шїи бл(аго)сл(о)вєнѣше н. и житїє прѣп[о]добнаго. писанїємъ памєтнѣ оставити. и с(вє)тымїи празд[ь]новати. тѣже трѣжьство вѣлыко сътворє вьсєл[ь] пришад[ь]шым[ь], и любазно оутрѣдїє. и вьсєх[ь] м(н)л(о)стывнѣно д(о)ушєно. и прострѣтою роукою хот[ь] прѣвѣх[ь] послѣдняго. оодаровавъ. прота же и соушых[ь] съ нимъ пришад[ь]шых[ь]. трїад[ь]нєвнѣно оутрѣждає оудрѣжавъ, и почьстїи велїка одаривъ. и тако въ своа нїлѣ кѣждо хот[ь]пѣшаєтъ. славѣше хот[ь]ца и с(ы)на и с(вє)т(а)го д(о)уха и н(ы)нѣ и пр(н)сно и въ вѣкы вѣкомъ аминн(ь):-~

(88б) М(Ѣ)С(Е)ЦА ГИЕН(ВАРІА), ВЪ ДІ, ЧЮД[О] С(ВЄ)Т(А)ГО СЯВИ АРХІЄП(Н)СК(О)ПА СР(Ь)БЬСКАГО Ѡ
РАЗСЛАБЛЕННЕМ[Ь]

Б(ла)го(сл)овн. хот[ь]т(є)

Въ врѣмє же некое приш[ь]дѣшъ с(вє)томы савє. съ самодрѣжцєм[ь] стєфаном[ь]. съгладати зиждоуцых[ь]. вышер(є)тєннѣю архїєп(н)ск(о)пїю жїтїю. бѣ бо многых[ь] дѣлатєль зиждѣныкъ и мралорныкъ искоусных[ь] привѣль. из грѣтѣскїє землє. и самъ съ нимъ прѣбыває. наоугавашє вєса по воли єго оукрасити. іако и до н(ы)нѣ въ истинѣ вьсєли оукрашенѣна видит[ь] сє. и въ єдинѣ хот[ь] д(ь)нїи изыш[ь]дѣ оверѣтє ч(л)овѣ)ка раслаблєнѣна || (89а) роукама и ногама, и вьсєли оуды свонци. прин(є)сенѣна м(н)л(о)стини ради възєтїа. и на пѣти покрѣженѣна. іако да минувѣшъ с(вє)т(о)лѣмъ вьдас(тѣ) ємъ тѣто. съ же б(о)голюбацѣ ѱаллїи д[а]в[ь]л[а]о(в)ы понє. и хождашє вьнє оогради. пѣшь шастєвє съ оуєнником[ь] свонды. и сєго видѣвъ хот[ь]ноуд[ь] не догьща вьсклонити сє и сьзаци испальнѣ бывъ. тлѣннєо ч(л)овѣ)тѣское разсоуждає плакашє. и абїє хот[ь]ложъ высотъ бл(а)городїа. ч(ь)стѣ архїмандрита. б(о)гоп(о)добно іако мон х(р)истос хот[ь] разбонника грѣхъ. оуязвѣннѣнаго оверѣтѣ, въ гостилнїцѣ принєсь. и съ раслаблєннѣнаго того въ мантїю вьложъ съ оуєныком[ь]. въ цр(ь)ковѣ приноситѣ. прѣд[ь] х(р)н(с)то)вою иконою поставлѣаєтъ. иже врат[ь] д(о)ушам(ь) и тѣлом[ь]. ноци бо пришад[ь]шїи єдинѣ съ раслаблєннѣм[ь] вьдварѣт[ь] сє. и никого же съ нимъ прїти сп[о]доблѣаєтъ. єдинѣ же послажити тѣщит[ь] сє. и абїє припѣдаєтъ кѣ б(о)гѣ. и іако по ногѣ єго дрѣжєши сє п(о)добыт[ь] сє. прѣвѣє самъ о сєбѣ исповѣдаєт[ь] сє. смєрѣнїє привлѣачитѣ м(н)л(о)стѣ. проситѣ м(о)лєвъ оуслышати сє. проситѣ болѣщомъ м(н)л(о)стѣ. || (89б) вьсєнощнїи же стоанїєм[ь] и пѣданїєм[ь] на землїю. въ под[ь]вѣзє мнозє бывъ прилѣжнїє м(о)лит[ь] сє. и над[ь] трѣпъ разслаблєннѣнаго над[ь]кланѣаєтъ сє. и іако неким[ь] вратѣ)ским[ь] помазанїємъ разслаблєннїє ємъ оуды. многымъ сьзаци и м(о)л(н)тваци растварѣє оумьшлѣаєтъ. и іако доволнѣ сых[ь] одаждивъ. и оумъ іако вьн(є)б(є)снѣ) сє. и въ выс(о)тоу прѣп[о]добнїє свон роуцє оуп[о]добывъ. из глыбыни д(о)ушє зовы. бѣздноу м(н)л(о)сты призываєтъ г(ла)голє.

Бл[а]д[ь]ко вєсєдрѣжитєлю г(спод)и б(о)ж(є) нашѣ. с(ы)нє и слово б(о)га живаго. иже исконы сїи съ хот[ь]цєлѣмъ и д(о)ухом(ь). сьбєзначєланѣ и єдиносоуцанѣ, и пр(н)сносоуцанѣ безпальтнѣ невиднѣ несосєзєлѣмъ. безстрастанѣ послѣды врѣмєнанѣ. м(н)л(о)срѣдїа рад[н]и м(н)л(о)сты б(о)га и хот[ь]ца. бл(а)гонзволєны нас(ь) ради выпальтити сє. и страстн с(вє)ты ч(ь)стною си пальтїю прїємъ. и болѣзны понєсь. да нас(ь) хот[ь] страстен и грѣха свєбоднїи. и болѣзны сьмьртнїє нзбавнїи. осѣжєнѣ и видѣнѣ бытъ сп[о]добы сє и н(є)б(є)сѣ іако б(о)гѣ не хот[ь]лѣтн сє. и по землїи іако ч(л)овѣ)кѣ ходнѣвъ. чюдєси дывнїи нас(ь) оувѣрає. вѣровати тєбѣ истиннѣоу б(о)гоу. нас(ь) ради вьч(л)овѣ)тѣшъ сє. || (90а) иже разслаблєннѣнаго прї оутн коупѣлн видѣвъ. и сєго исцєлєнѣ и хот[ь] одрѣ въздвигъ. и одарѣ възєтн повлѣбє. на оувѣрєнїє даннїє ємъ тобою крѣпости. иже вьдовыча с(ы)на на погрѣбѣнїа носнма въ гр[а]дѣ наннѣ вьходѣи и хот[ь] одрѣ вьскрѣ)снлє єси. иже четєврод[ь]нєвнѣнаго лазара вь ви)фанїи вьсєсна)нѣмъ словом[ь] адѣ нз) телюстїи исхитивъ. ты н(ы)нѣ многом(н)л(о)стывѣ прѣщєдрїи г(спод)и. и сєго здє прѣд[ь] мноу разслаблєннѣнаго хот[ь] одрѣжєщєє болѣзни свєбодн. послан д(о)ухѣ твои с(вє)ты, и оновы тварѣ свою. сьвѣрн разсєаннїє єго оуды и сьвѣжн жнлѣмн пальтє єго. твоею нєнзрѣтєннѣоу влѣстїю. и силоу невиднїю. въздвигннїи цєла вьсєго. съ телѣснѣм[ь] врѣдомъ свєбодна и д(о)ушєвнѣнаго. да и сы людїє твои новы к тєбѣ вѣроу видєвѣшє без)ис)члєное м(н)л(о)срѣдїє. и безкончнѣю бл(а)гостѣ твою въ ных[ь] сьдѣвѣаємъ. славѣ тєбѣ ч(л)овѣ)колюб)цѣ, намн

наоучьєиїи възси(ла)ють съ о(ть)цєи и с(вє)тым(ь) д(оу)хом(ь) и н(ы)ни и пр(и)сно и въ вѣкы вѣком(ь) мин(ь):-

И скончавъ м(о)л(и)твѣ г(лаго)ла разслабленномъ о имени г(оспод)а и(со)у(са) х(рист)а || (90б) чєдо тебѣ г(лаго)лю възстани и ходи съ всакою крѣпостію. ѿ кто из(гла)г(о)люєт силы твоє х(рист)є. или кто изчѣтєть множаство щєдротѣ твоих(ь). ни ниже ч(л)овѣ)ком(ь) даровала єси власть. дивнаа творити о имени твоєм(ь). и оубо абїє недоужнїи съ словомъ тако сот(ь) много лѣтъ здравъ сїи. и тако сот(ь) одра вьскотъ сот(ь) мантїє хождашє. вьставивъши и б(ог)ѡ. и съ вьствншим(ь) єго м(о)л(и)твюю. ѡбчєнно слава вьзсилающаа. и многими же словѣси пользними с(вє)ты ѡгласивъ отрока. тако не забывти ни же неразвїємь покрити бывающю о немь б(о)жїю м(и)л(о)сть. и злїих(ь) сот(ь)грѣбати се поучивъ. да не горша ти б(оу)доутъ послѣднїа р(є)чє пачє прьввїх(ь). и въ мьзди мєсто врачеванїа оущєдривъ єго с(вє)ты къ свонмь сот(ь)пшцєтє:-

Прослутїю же прош(ь)дъши о исцєленїи разслабленнаг(о) вьси єлїци разслабленїє нїєхѡ приношахѡ онѣ же на конх(ь) възлагашє роуце. м(о)л(и)твюю изцєлашє. єгда же ли въ монастыри обрѣташ(є) сє. възнимає недоужних(ь) вьношашє къ с(вє)томы гробѣ прѣп(о)добнаго || (91а) о(ть)ца. и мѣром(ь) с(вє)тым(ь) сот(ь) с(вє)тых(ь) мюшїи єго помазовашє. м(о)л(и)твѣи с(вє)т(а)го сѣмєона исцєленїємь вьси ѡбогашахѡ сє. и здравн въ своа сот(ь)хождахѡ. и бѣше с(ы)нъ дыванъ о(ть)цєи(ь). и сот(ь)ць хвалним(ь) с(ы)номь. таковими скѣтнїи²¹ свѣтєшє сє тогда срьбска зємля. тако вѣдн мюужи оукрашєш(є) сє. тако протїи мнродрѣжнтєлє слышєшє дывна чюдєса с(вє)тым(ь) бывающаа. въ любовь сьмодрѣжца стєфана м(о)лахѡ оусвонти сє. ни же что на дрѣжавѣ єго протнєвно смєахѡ чиннннн. б(ог)ѡ нашємь сл(а)ва:-²²

ЧЮД[О] С(ВЄ)Т(А)ГО СЯВИ Ѧ ОУВѢРЕНїИ ОУГАРЬСКАГО КРАЛїА И ПР(У)ЧИХ(ь) ЕРЕСїИ ЛАТИНСКЫХ(ь)

Б(ла)г(о)сл(о)вы, о(ть)ч(є):-

Испрѣва же ненавидѣн добра дїаволъ на зависть къ стѣфанѡ кралю ходатан быс(ть) повади бо на нє(го)²³ краля оугарскаго завистїю ѿ кралевѣствє. такоже прѣжде въ нїх(ь) кралю не бывш постьвнше сє и тчнн єиѡ нарѣкош(є) сє. многими же прѣщєнми въ грьдннн своєн вѣлєрєнїє оугрннн. сот(ь) свонх(ь) конскых(ь) къ бл(а)гоч(ь)ствнкомь стєфанѡ || (91б) послаєтє. мнрѡ оубо и любовь сот(ь)мєщє. ненавистѣ же избраны ндн възвѣщєтє. бл(а)гоч(ь)ствннн же стєфан(ь)²⁴ приш(ь)дъшєи мюужє съ любовїю прїємь. прѣщєнїа же нх(ь) къ грьднм(ь) протнєщїомь сє и сот(ь)мццнющомь б(ог)ѡ сот(ь)лагашє. абїє призвавъ с(вє)т(а)го архїєп(и)ск(о)па. сказантє єиѡ вьса оугрннова бранми прѣщєнїа. и безѣ страха б(о)жїа вѣлнннвоє хвалєнїє. м(о)лннѣ же до оугрннн съ конны сот(ь) ннєго приш(ь)дъшнми донти. с(вє)ты же нже за вьсакого безп्राваднємаа и ѡскрблємаа, нєлнностн сїи въ помощь обрѣт(є) сє. како же пачє за сот(ь)нство и за братннє оуьсрѣд(ь)нѣ бѣ сьболѣзнѡвати. ащє же и что ненадѣждно бн постр(а)дати оудобѣ прнєтїи любовїю помншлнющє:-

Послншавъ оубо брата. и да непчнню оубо тако г(оспод)ѡ вѣдъши и талю. тако и талю прославннн сє и оуднвннн сє свонмь оугодннком(ь) чюдо сьтворьш. дошад(ь) оубо краля оугарскаго. съ вѣланкою же чьстїю прнєтє быс(ть) нмь. бѣ бо и прѣжде възвѣщєннн приш(ь)дъшнми мюужн. тако прнходѣн || (92а) архїєп(и)ск(о)п(ь) братѣ єс(ть) краля срьбскаго. оугарскомь же кралю множаство много оугрє и кьманн сьбравш. и на срьбсєкю зємлю прннн под(ь)внзцнющю сє. и сїю сєбѣ тако повнннннн помншлнющє. с(вє)ты же протнєв єиѡ ороужїн. правѣдннми словѣси г(ла)голю б(о)ж(ь)ствннннн. высѡкоє помншлнєнїє єго ннзлѡжнннн ѡплнцнш(є) сє. многа бо б(о)г(о)словѣсннм(ь)²⁵ свонмь єзыком(ь) таже ѡ правдѣ и нннннн. и

21 Погрешно написано въ измеѣу две запете.

22 Ова реченица не постоїи у *Житїю*.

23 Написано ннєю.

24 Написано стєфана.

25 Написано словом(ь) измеѣу две запете.

люб'ви къ немъ и г(лаго)лавъ. и наже себѣ не годѣ и немъ не творити. оугринн' же гнѣвомъ[б] тако рѣс, по[до]бно и кѣфарисоу непрѣклонно къ с(вє)томуъ высещъ се. и бл(а)гымъ[б] словесемъ[б] его²⁶ ни мала внимающѣи. ни же къ люб'ви приложити се послышающъ. с(вє)ты же на б(ог)а оуповае. высокыхъ[б] хвала тако п[а]дающихъ[б] оугрина не бонтъ[б] се:~

Лѣтъ же тогда соущъ. и тврѣдъ зною сѣло растабающъ. с(вє)томуъ же мала вина и водою стѣдѣною жеждоу пощенїа оуврачевати въсхотевъшъ. възвѣщаетъ же кралю тако послати емъ лѣдъ въ простѣжденїе. краля же съ вьсакою радостїю || (92б) слоужещаго емъ послаетъ подати емъ еліко трѣбоуетъ пришады сотъ[б] с(вє)т(а)го слоуга ж(є) изашадъ[б] и въ вьсехъ[б] лѣд[є]нницахъ[б] поискавъ ни мала обрѣтъ. бѣхоу бо вьсе сотъ[б] вьсакого вара слъньчанаго растопиле се. възвращаетъ[б] се къ кралю. и сп(а)сенїемъ его извѣщаетъ[б] се. тако ни мала обрѣтъ подати. и тѣтїю р(є)нє архїеп(н)ск(о)пв. нь ни краликѣствъ ти что по селъ[б] принести нмадъ. оскрѣбляетъ же се краля. такоже не нде вѣдати с(вє)томуъ еже проснвѣшъ.

Слышавъ же с(вє)ты сѣло о селъ възрадова се. вьселъ же иже съ нимъ ис колимога изити повѣлевъ. и прѣподобен роуце свои въ высотъ къ б(ог)оу оуп[о]добывъ. съ слъзами г(лаго)летъ:~

М(о)л(н)тва

Г(оспод)и і(со)у(се) х(р)ист)е б(ож)е м(о)н оупованїе мое и прѣвѣжище мое. помощннче м(о)н и избавителю м(о)н. выждь н(ы)нѣ обьидѣшихъ ны насилїе. иже съ людїе на ны поущаютъ[б] се. не остави мене г(оспод)и б(ож)е м(о)н м(о)л(н)твами прѣч(н)стїе ти м(а)т(е)ре и пр(н)снод(ѣ)вы марїе. и с(вє)т(а)го твоего оугодника о(т)ца нашего сѣмьона. створи н(ы)нѣ съ мною знаменїе въ бл(а)го. да оузрѣтъ ненавидѣщен || (93а) насъ и постидѣтъ[б] се. оуслыши мене г(оспод)и оуслыши ме такоже иногда пророка твоего оугнѣмъ. и мене н(ы)нѣ грѣшнаго раба твоего оуслыши градомъ[б] н(є)б(є)сны(мъ). да и сїи разоумѣють тако азъ рабъ твои есамъ. и оужасоутъ[б] се и оубоетъ[б] се тако озлобити ни ищще вспѣтъ да възвратетъ[б] се оудыкѣтъ же се и прославетъ нде твое. о(т)ца и с(ы)на и с(вє)т(а)го д(о)уха:~

Б(ог)ъ же рабъ своихъ[б] въ бл(а)гое волю творе и еще²⁷ м(о)л(н)тве соущы въ оустехъ[б] его. повѣе и быше вѣтры. бльстнїа же и мльнїе и громы вѣлыци и прнмракъ въквпе и страхъ[б] вѣланкѣ на самомъ[б] краля, и на вьсехъ[б] воехъ его. тако вьселъ оустрашити се и г(лаго)лати что оубо боудеть. и се абїе не нндѣ нь на стране ндѣже колимога с(вє)т(а)го стояше. въ многоу широтѣ сокр(ѣ)сть вьсеннаы б(ог)ъ оудивляетъ. и прослабляетъ своего раба съ н(є)б(є)сь. прѣвѣлыкымъ[б] градомъ[б] одаждивъ. тако покрити землю множьствомъ[б]. соущымъ[б] же съ с(вє)ты(мъ) прнш[б]дшье къ немъ г(лаго)лахъ. пом(н)л(о)у ни ни тако сотъ[б] страха изгыбаетъ. ни сотъ[б] конь нашихъ[б] ни единъ не остаеть. ни же || (93б) вѣды камо развѣгоше) се:~

С(вє)ты же еще на м(о)л(н)тве стою. и бл(а)годарє б(ог)а о бывшємъ[б] съ слъзами г(лаго)летъ. слава тебѣ г(оспод)и сл(а)ва тебѣ ч(л)овѣ)колюбче. слава тебѣ прѣщєдрїи. слава тебѣ бл(а)гопослышавѣ. истин(ь)ною и вѣрою признающихъ те. слава твоемъ м(н)л(о)ср(ѣ)дїю тако и мене грѣшнаго послышалъ[б] еси. доволно. доволно г(оспод)и твоеи м(н)л(о)сты. юже показала еси на мнѣ рабє твоемъ[б]. повѣли пакы вьсеннаымъ[б] твоимъ[б] слокомъ[б]. да оуставитъ[б] се съходѣшы градъ. и абїе съ словомъ его оустъви се:~

С(вє)ты же многымъ[б] в(є)селїемъ бл(а)годаривъ б(ог)а. и скончаваетъ м(о)л(н)твс. тѣже б(о)годьннаго града принести повѣлеветъ. и самъ сотъ[б] нг(о) тако сотъ[б] о(вє)щенїа въквшаетъ. и вьселъ иже съ нимъ раздаеть. тѣже вѣлыкъ срѣбрьнъ блюдъ ч(ѣ)стнаго каменїа граднаго наложивъ. оудаетъ кралю г(лаго)ле. понєже оу краликѣствѣ ти лѣда проснхъ[б]. и врѣменемъ дати ми не обрѣт(є) се. ноужда ми быс(т)ъ оу врѣменемъ[б] творца и вьсебогатаго б(ог)а просити. и еже сотъ[б] нескрудныхъ[б] его скровнщъ подастъ ми. оудахъ[б] || (94а) краликѣствъ ти на бл(аго)сл(о)вѣнїе. послы же люды еліко трѣбоуютъ да възмоутъ. краля же сотъ[б] с(вє)т(а)го прнш[б]дшихъ[б] сїа слышавъ въ оужасє о странномъ[б] слышанїи быс(т)ъ. прнємъ же съ с(вє)ты(мъ) градомъ прннесеннью блюдъ. и разоумє тако прошенїемъ с(вє)т(а)го сотъ[б] б(ог)а дас(т)ъ се емъ. въ страхъ[б] чюдо прнємъ оудивляетъ[б] се. градное же каменїе целоваетъ г(лаго)ле. дывьнъ б(ог)ъ въ с(вє)ты(хъ) своихъ[б]. тѣже въ выно вьложнше. самъ и всн соущїи съ нимъ бл(а)годарѣще б(ог)а.

26 Написано ни лма измеѣу две запете.

27 Написано претходно, свакако погрешно, и еже, без убичаєног означавања запетама.

бл(а)горастворѣн'но стовудено испив'ше. слыгы же кралиевы и всьсех[ь] вѣла'мъжь слышьв'ше множьство града пад[ь]шаа вьси възети тетяхъ вьси еліко трѣбьвахъ възидлахъ. чюд[ь]нн же по истине ть градь іако каменіе неустыем[о] тако прѣбываше на мнозе. дон'деже трѣбьующен възидлахъ.

Крал' же въ чюв'ство своих[ь] конских[ь]. иже къ с(ве)толы грьднн'нн г(лаго)ль пришаде срам'лаш(е) се того на лице (п)ризвати.²⁸ съ вьселн же свондн высокымдн съвѣщав' се. прошеніе его испльнннн. и миръ и любовь съ кралиемъ срьб'ским[ь] нлети. и вьси слово оутвр'днв'ше. и кьпно съ кралием[ь] || (94б) къ с(ве)толы прїидоше. покланяющ(е) се емъ и хвалъ въздающе емъ г(лаго)лахъ. понеже разоумехом[ь] іако б(о)жїн чл(овѣ)къ ты еси. боудн намъ пр(и)сны гост'ь. и братъ твон кралъ срьб'скы боуды намъ любымъ вьнъ бол'ше. нежелн паче прьвѣіе. м(о)лнм' же тебѣ б(о)жїн чл(овѣ)те. іакоже хот[ь] нас[ь] тебѣ въ прѣкословїн г(лаго)лан'на оставн намъ. и не вьсподннан на нн къ б(ог)ъ о сых[ь] да нетто постраждемъ. б(о)жїн бо рабъ ты еси. іакоже виднм[ь]. и о вьсемъ тебѣ послашаем[ь]. и вьси под[ь]кланяхъ главъ под[ь] рькв с(вє)т(а)го. бл(а)гос(ло)вннн се хот[ь] ннго хотеще. къ власен'нон же ман'фїн. ѿчн свое и лице прилагхъ. и сію целовающе хот[ь] поущахъ:~²⁹

Кралъ же исповѣдываетъ емъ грѣхы свое. по д(о)ухъ с(вє)толы хот[ь]ца и оутнтеля прнємлетъ его.³⁰ с(вє)ты же добрѣ его наоучаютъ по сых[ь] же къ нїемъ г(лаго)летъ хот[ь]рнцакшн лн се ереси. онъ же хот[ь]рнцаю се іакоже ты наоучншн мє. иже с(вє)таа съборьна и апос(то)лска цр(ь)ковъ хот(ь)р(є)те. и с(вє)ты вьселен'скы съборы прокл'ше. и онъ прокланяетъ и хот(ь)рнцаетъ се. || (95а) православ'нню же вѣръ дръжати обещавает[ь] се. и прѣс(вє)таго тѣла и крѣвы г(оспод)а нашег(о) і(со)у(са) х(рнст)а сп[о]добляетъ его. по сых[ь] же наоучаетъ его о правдѣ и истинѣ о люб'вы и м(н)л(о)сты.³¹ крал' же покланяет[ь] се и г(лаго)летъ.³² бл(а)гос(ло)вень хот[ь] б(ог)а ты хот(ь)те, и д(ь)нь въ н' же пришалъ еси къ намъ. пакы же г(лаго)летъ ндн б(о)гомъ храным[ь]. братъ твоємъ и моємъ стефанъ кралю срьб'скоымъ. любов' же мою емъ повѣдан.³³ и много же нзнтїе слызь о разлач'енїн нзлїваетъ. много же. содаровавъ бл(а)город(ь)ных[ь] своих[ь] послааетъ проводитн съ чьстїю его:~

Пришад[ь] же с(вє)ты въ своа си миръ и любовь братъ своємъ и вьселм[ь] сказываетъ. оны же хвалъ емъ въздающе г(лаго)лахъ. бл(а)гос(ло)вень д(ь)нь въ н'же роднл' се еси ты. г(лаго)лютъ же о том[ь] оугар'ском[ь] крали іако и по съдрьтн чюдеса творннн. оубо и до н(ь)ннн оугромъ хвал'цннм' се. іако с(вє)та и чюдодѣнка кралиа въ гробе лежеща. нламн. *славѣще хот(ь)ца и с(ь)на и с(вє)т(а)го д(о)уха и н(ь)ннн и пр(и)сно и въ вѣкы вѣком[ь] амин(ь):~:~:~:~³⁴

28 Написано призвати.

29 Овде је прескочен део *Житија*.

30 После прекида *Житија* ова реченица је уметнута.

31 Овде је настао нови прекид.

32 Прекид од неколико реченица.

33 Поновни узастопни прекиди по више реченица.

*34 Цео завршни пасус пренет је уз честе прекиде. Ова реченица додата.

ИЗВЛЕЧЕНИЯ ИЗ ФЕОДОСИЕВСКОГО ЖИТИЯ СВЯТОГО САВВЫ

В собрании рукописей Музея Сербской Православной Церкви в Белграде находится Панегирик З I 59, который согласно результатам исследования Люпки Василев был написан известным писцом и грамматиком Гавриилом Троичанином в первой четверти XVII века. На этот момент известно, где рукопись возникла. Во время нашествия турок Панегирик был перенесен в монастырь Ступле в западной Боснии. После сожжения монастыря его монахи нашли убежище в славонском монастыре Ораховац, куда среди прочего принесли и вышеупомянутый Панегирик. Об этом свидетельствует запись Стефана Раваничанина 1696 года. Рукопись содержит списки проповедей, слов, житий и похвал – произведений в основном известных церковных отцов и византийский писателей: Иоанна Златоуста, Иоанна Богослова, Андрея Критского, Космы Веститора, архиепископа Иерусалимского Кирилла, архиепископа Кипрского Аркадия, архиепископа Александрийского Кирилла, патриарха Константинопольского Прокла и др. В рукопись включены и произведения славянских авторов: Климента Охридского, Иоанна Экзарха Болгарского, Феодосия Хиландарца и Григория Цамблака. Каждое включенное в рукопись произведение Гавриил Троичанин по-своему адаптировал, главным образом сокращая, но и дополняя его своими вставками. На этот раз хочется обратить внимание на его адаптацию Феодосиевского Жития Святого Саввы.